

зовнішніх чинників, як стійкою та непохитною твердиною православ'я є Свято-Успенська Києво-Печерська лавра.

Література:

1. Петерик Печерский, или Отечник. Киев : Издательство Свято-Успенской Киево-Печерской лавры, 2010. 478 с. : илл.
2. Бардік М. А. Оновлення монументального живопису Успенського собору Києво-Печерської лаври і Софії Київської в першій половині XIX століття : монографія. Київ : ТОВ «Київська Друкарська Мануфактура», 2019. 310 с. : іл.
3. Петров Н. Об упраздненной стенописи великой церкви Киево-Печерской Лавры // Труды Киевской духовной академии. 1900. № 4. С. 579–610.
4. Орленко М. І. Успенський собор Києво-Печерської лаври: методологічні засади та хронологія відтворення : монографія. Київ : Фенікс, 2015. 832 с. : іл.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-004-9-43>

ОГЛЯД ТВОРІВ РОЗАЛЬБИ КАРР'ЄРИ У МУЗЕЇ ХАНЕНКІВ

Варчук М. В.

аспірантка

Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв,

старший науковий співробітник,

зберігач колекції портретної мініатюри

Національного музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків

м. Київ, Україна

У фонді живопису Музею Ханенків зберігається окремий розділ – мініатюрні портрети. Це 69 творів XVI – XIX століть. Колекція сформована із зібрання Ханенків та київських приватних зібрань, що долучили до Музею у 1960 – 1990-х роках.

У 1986 році Музей придбав від Цецилії Гнатівни Крижановської (1898 – 1988) чотири твори портретної мініатюри за Актом закупівлі (№ 54-н/5 від 25. 06. 86). В інвентарні документи їх було записано: «Невідомий художник», «Жіночий портрет» (358 ЖК, 360 ЖК, 361 ЖК); а один твір – як «Закохана пара» (359 ЖК) [2]. Наша робота присвячена вивченню цих мініатюр.

Початком дослідження було опрацювання архівних документів. Припущення музейної науковиці З. П. Рябікіної (1932 – 2003; завідувачки відділу європейського мистецтва НММБВХ) та Олени Живкової (куратор колекції живопису НММБВХ) щодо ймовірної авторки одного із цих портретів (361 ЖК) – Розальба Карр'єра (Rosalba Carriera; Венеція, 1673 – 1757) послугувало стартом для розвідки [2, с. 180].

Ґрунтовне вивчення творів розпочалося у 2018 році під час підготовки спільної виставки Музею Ханенків (Київ) та Львівської картинної галереї (Львів) «Венеція. Найясніша» й триває дотепер спільно із Бюро науково-технічної експертизи «АРТ-ЛАБ» і реставратором вищої кваліфікаційної категорії Володимиром Цитовичем.

Завдання нашої роботи – це встановити аналогії, опрацювати результати техніко-технологічних досліджень, виділити особливості художньої манери майстра, запропонувати період створення та портретованих. Метою є атрибуція творів мініатюри та уведення в науковий обгїг даних.

Мініатюри – 358 ЖК, 359 ЖК, 360 ЖК, 361 ЖК – написано на слонової кістці акварельними фарбами. Твори в оправі, що складається із металевої підкладки, скла та рами. Три мініатюри овальної форми, близькі за розміром (відрізняються на 0, 02 см; ~ 4x3,5 см). Одна (359 ЖК) має форму кола, D – 6, 2 см.

Високий рівень виконання та технологічні особливості, що визначено візуально, стали початком для уточнення здогаду З. П. Рябікіної про авторство Розальби Карр'єри. Стилїстичні особливості творів: перевага ідеальних рис обличчя над індивідуальним, увага до деталей та текстури одягу, асиметричність, звивисті лінії, пастельна кольорова гама, театральність та алегоричність композиції – не суперечили початку 18 столїття, тобто періоду творчості художниці.

Порівняння мініатюр із колекції Музею Ханенків з еталонними роботами Розальби Карр'єри підтвердило цю гіпотезу [3]. Знайдено прямі аналогії до портретів у творах, виконаних у техніці пастель: 358 ЖК – «Європа» (папір, пастель; 34x28 см; Gal.-Nr. P 31), 360 ЖК – «Ґірольська господиня» (папір, пастель; 33x27 см; Gal.-Nr. P 28), 361 ЖК – «Катарїна Саґредо Барбарїго» (папір, пастель; 42x33 см; Gal.-Nr. P 16) (Дрезденська картинна галерея, Дрезден) [3]. Мініатюра 359 ЖК, зазначена в інвентарі як «Закохана пара», має аналогію у техніці пастель з назвою сюжету – «Алегорія Миру і Справедливості» (папір, пастель; 64x51 см). Як зазначено на сайті Фундації Федерїко Дзері, ця пастель нині втрачена, а до 1926 року зберїгалася у Дрезденській картинній галереї [6]. На цьому етапі дослідження ми посилаємося на назву та датування творів, запропоноване Дрезденською картинною галереєю та Фундацією Федерїко Дзері.

Розальба Карр'єра – майстриня живопису рококо, народилася у Венеції 1673 року. Близько 1700 року вона заснувала нову техніку – почала писати мініатюри на слоновій кісці. Тонка та прозора основа виявилася ідеальною для невеликого зображення аби передати найтонші відтінки шкіри за допомогою напівпрозорих акварелей. У 32 роки мініатюристика стала першою жінкою-художницею, що отримала членство Академії Сан-Лука у Римі [8].

Популярність Розальби зумовила значну кількість копій її композицій [3, с. 1–30]. Постало питання про автентичність творів із колекції Музею Ханенків.

У лютому 2018 року співробітники Бюро науково-технічної експертизи «АРТ-ЛАБ» (О. Б. Адріанова, С. О. Біскулова) здійснили ґрунтовне техніко-технологічне дослідження мініатюр [1]. Це дозволило визначити період створення складових фарбового шару, уточнити матеріал основи, склад фарби, а також склад скла на обрамленні портретів. Макрофотографія надала можливість порівняти манеру виконання творів з колекції Музею Ханенків з автентичними мініатюрами [5, 7, 9, 10].

Пропонуємо увести до наукового обігу таку атрибуцію мініатюрних портретів: Розальба Карр'єра (Венеція, 1673 – 1757; Rosalba Carriera): 358 ЖК – «Портрет жінки з віялом», 360 ЖК – «Портрет дівчини у тирольському вбранні. Після 1721», 361 ЖК – «Катаріна Савреда Барбаріго. Близько 1735 – 1740», 359 ЖК – «Алегорія Справедливості і Миру. Близько 1720 – 1725».

Наша робота має практичне застосування у виставковій та науково-дослідній діяльності Музею Ханенків. Техніко-технологічні дослідження мініатюр стали чудовим прикладом колаборації між Музеєм Ханенків та БНТЕ «АРТ-ЛАБ». Перспективою для нашої роботи є подальше встановлення портретованих осіб на творах 358 ЖК та 360 ЖК та/або алегоричного сюжету мініатюр, датування твору 358 ЖК, опрацювання щоденників художниці і останніх наукових розвідок для вивчення особливостей її техніки.

Література:

1. Адріанова О., Біскулова С. Экспертное заключение. Исследование миниатюр Розальбы Каррьеры из фондов Музея Ханенко. <http://www.art-lab.com.ua/images/stories/carriera.pdf> (Дата звернення: 20.11.2020)
2. Архів обліку та збереження Національного музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків. Оп. 7, Спр. 1. (I) Інвентарна книга живопису основного фонду, Арк. 179 – 182.

3. Jeffares N., Dictionary of pastellists before 1800. Rosalba Carriera. URL: <http://www.pastellists.com/articles/carriera.pdf> (Last accessed: 20.11.2020)
4. Rosalba Carriera. Die Staatlichen Kunstsammlungen. Dresden, Germany. URL: <https://skd-online-collection.skd.museum/Home/Index?page=1&q=rosalba%20carriera> (Last accessed: 20.11.2020)
5. Rosalba Carriera. Cleveland Museum of Art, Cleveland, Ohio, USA. URL: [http://www.clevelandart.org/art/1940.1203_\(Last accessed: 20.11.2020\)](http://www.clevelandart.org/art/1940.1203_(Last%20accessed%2020.11.2020))
6. Rosalba Carriera. Fondazione Federico Zeri online. URL: http://catalogo.fondazionezeri.unibo.it/scheda/opera/67983/Carriera%20Rosalba%2C%20Abbraccio%20di%20Giustizia%20e%20Pace__ (Last accessed: 20.11.2020)
7. Rosalba Carriera. Metropolitan Museum of Art, New York, USA. URL: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/435854____ (Last accessed: 20.11.2020)
8. Rosalba Carriera. *Treccani. Enciclopedia Italiana di Scienze, Lettere ed Arti online*. URL: http://www.treccani.it/enciclopedia/rosalba-carriera_%28Dizionario-Biografico%29/ (Last accessed: 20.11.2020)
9. Rosalba Carriera. The Royal Collection, London, UK. URL: https://www.rct.uk/collection/420544/self-portrait-as-innocence_____ (Last accessed: 20.11.2020)
10. Rosalba Carriera. Victoria and Albert Museum, London, UK. URL: http://collections.vam.ac.uk/item/O72539/portrait-miniature-of-robert-lord-miniature-carriera-rosalba-giovanna/#_ (Last accessed: 20.11.2020)

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-004-9-44>

ТЕХНІКА СГРАФІТО В СУЧАСНОМУ ЦЕРКОВНОМУ МИСТЕЦТВІ: ПРИКЛАДИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ

Вільховецька К. В.

*аспірантка кафедри дизайну
Київського національного університету культури і мистецтв
м. Київ, Україна*

Техніка сграфіто – один з перших способів зображення, що пережив безліч трансформацій і пристосувань, у кожен період часу показуючи широкий спектр можливостей застосування, і сьогодні не втрачає своєї актуальності. Зародилась як спосіб декорування в античній кераміці,